

سید روح‌الله

www.Ketab.ir

صالحی خوانساری، سید مرتضی، ۱۳۱۸ -

بر ساحل سخن: یادداشت‌هایی برای سخنرانی / سید مرتضی صالحی خوانساری؛ تهیه و تنظیم مؤسسه رساله البلیغ، قم؛ مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۷

۴۰۸ ص. - (مؤسسه بوستان کتاب: ۲۷۸۳) (تاریخ: ۴۲۲). اهل بیت (علیهم السلام): ۱۸۱

ISBN 978-964-09-1870-8 (دوره) ISBN 978-964-09-1997-2 (ج)

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

مندرجات: ..... - ج. ۴. امام کاظم (علیهم السلام)، امام رضا (علیهم السلام) و امام جواد (علیهم السلام).

کتاب‌نامه: ص. [۴۰۳] - ۴۰۸: همچنین به صورت زیرنویس.

۱. چهارده معصوم (علیهم السلام) - سرگذشتname. ۲. موسی بن جعفر (علیهم السلام)، امام هفتم، ۱۲۸ - ۱۸۳ق. - سرگذشتname.

۳. علی بن موسی (علیهم السلام)، امام هشتم، ۱۵۳ - ۲۰۳ق. - سرگذشتname. ۴. محمد بن علی (علیهم السلام)، امام نهم، ۱۹۵ - ۲۲۰ق. - سرگذشتname.

الف. مؤسسه رساله البلیغ. ب. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، مؤسسه

بوستان کتاب، ح. سوان، ۲۹۷/۹۵

BP ۳۶/۴

۱۷۰۰

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۴۸۴۶۷۲۵

■ موضوع: اهل بیت (علیهم السلام): ۱۸۱ (تاریخ: ۴۲۲)

■ گروه مخاطب: - تخصصی (پژوهشگران و استادی حوزه و دانشجویی)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۲۷۸۲

مسلسل انتشار کتاب (چاپ اول و بازچاپ): ۷۱۲۸

بر ساحل سخن

یادداشت‌هایی برای سخنرانی

استاد سید مرتضی صالحی خوانساری

جلد چهارم

امام کاظم علیه السلام، امام رضا علیه السلام و امام جواد علیه السلام

تهیه: مؤسسه رساله البليغ

موسسه
رساله
البليغ
۱۳۹۷

بُوستَان

بر ساحل سخن / ج ۴

داداشت‌هایی برای سخنرانی

- نویسنده استاد سید محمد تقی صالحی خوانساری • تهیه و تنظیم: مؤسسه رساله التبلیغ
  - ناشر: مؤسسه بوستان کتاب
  - لذت‌کاراگری، حب و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
  - نوب چاپ: ۱۳۷۶ • شماره‌گان: ۶۰۰۰ • بهای: ۵۴۰۰۰ تومان

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

Printed in the Islamic Republic of Iran

- دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفایه)، ص ب ۹۱۷ / ۳۷۱۸۵، تلفن: ۰۵-۳۷۷۴۲۱۵۴ / ۰۳۷۷۴۲۱۵۴ تلفن پخش: ۰۳۷۷۴۲۳۴۲۶

فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهد (عرضه)، ۰۳۷۷۴۲۱۵۴ اب یا همکاری ۱۷۰ ناشتر

فروشگاه شماره ۲: تهران، خیابان انقلاب، بین ۹ و ۱۰ بسطا، پلاک ۹۵۱، تلفن: ۰۶۹۶۹۸۷۸۷

فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع یاس، جنب دفتر تبا

فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهارراه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی ش اصفهان، تلفن: ۰۳۲۲۰۳۷۰

فروشگاه شماره ۵: ریگن کمان، فروشگاه کودک و نوجوان: قم، چهارراه ش. ۱۰۰-۱۰۱-۱۰۲ ن ارم، تلفن: ۰۳۷۷۴۲۳۱۷۹

اطلاع از تازه های نشر از طریق پیام کوتاه (SMS) با ارسال شماره همراه خود به ۱۵۵۵

ست کتابخانه موسسه: mail:info@bustaneketab.com

www.bustaneketab.com

لارا ایکن کے ساتھ نوٹس راشنگ پر اپنے ایکن کو ایکن کے ساتھ نوٹس راشنگ پر اپنے ایکن کو

- اعضاي شورای بررسی آثار • دبیر شورای کتاب و سرگرمی‌استان: ابوالفضل غیری‌دار • ویراستار: مهدی حیدری
  - اصلاحات حرف‌نگاری: اکرم صادقی و طاهره علی‌خانی همایش • مصطفی علمازاده و احمد موتمن
  - نمونه‌خوانی: جواد عربجی • بازخوانی نهایت متن: علی میری • منتظر فتحی مصطفی‌آیین: سیدرضا موسوی منش
  - مدیر گروه هنری: سعیدون نجابتی • طراح جلد: محمود هدایی
  - اداره آماده‌سازی: حمیدرضا تیموری • اداره چاپخانه: مجید مهدوی و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی.

زنی مهندس
محمد امانت انصاری

فهرست مطالب

۱۷	مقدمه
۲۳	دفتر نهم: امام کاظم علیه السلام
۲۳	بخش اول: ولادت امام کاظم علیه السلام
۲۳	تاریخ ولادت امام کاظم علیه السلام
۲۳	ولادت
۲۵	ارشاد مردم در گهواره
۲۶	مادر امام کاظم علیه السلام
۲۸	القب امام علیه السلام
۲۸	عبد صالح
۲۹	شمایل امام علیه السلام
۲۹	میلاد امام علیه السلام در آیینه شعر
۲۹	تاج سر
۳۰	سینایی دکتر
۳۲	مظہر علوم

بر ساحل سخن/ج ۴

گنجینه آداب

۲۲	فصل هفتم
۲۳	بخش دوم: فضایل امام کاظم
۲۴	یک: علاقه شدید امام صادق
۲۸	دو: خدمت به مذهب
۲۸	سه: از نگاه مخالفان
۴۰	چهار: سخست شی هارون
۴۵	پنج: تکلیف فارسی و جبشی
۴۷	شش: مسلمان زدن راهب
۵۲	هفت: دستور به درست
۵۴	هشت: ابوحنیفه و امام کاظم
۵۵	نه: شفای شیخ محمد
۵۸	ده: مرگ زندان بان
۶۰	بخش سوم: سیره عملی امام کاظم
۶۰	عبادت
۶۳	خداترسی
۶۳	ارشاد گمراهان
۶۴	تواضع
۶۵	آزاد کردن برده‌گان
۶۵	تلاؤت و تدبیر در قرآن
۶۸	فعالیت اقتصادی
۶۹	انفاق
۷۲	بردبازی

فهرست مطالب

۷۴	زهد
۷۵	بخش چهارم: احادیثی از امام کاظم <small>ع</small>
۷۶	وصیت به هشام
۱۱۲	لشکریان خرد و نادانی
۱۱۳	دعا برای رفع بلا
۱۱۴	بهرین دارو
۱۱۴	شرط رحمة الہی
۱۱۴	اهمیت شورت
۱۱۵	شوخی بی ج
۱۱۵	سه راه کار
۱۱۵	ایمان به مقدرات الہی
۱۱۵	بی تفاوت نبودن در اجتماع
۱۱۶	قرآن و عترت
۱۱۶	فلسفه بلا
۱۱۷	سجدة شکر
۱۱۸	بخش پنجم: امام کاظم <small>ع</small> و حادثه کربلا
۱۱۸	عید نوروز
۱۱۹	نیاز شیعیان
۱۲۰	رهایی از فقر
۱۲۱	تربیت امام حسین <small>ع</small>
۱۲۱	Ziārat Nāme
۱۲۲	ثواب حج
۱۲۴	بخش ششم: شهادت امام کاظم <small>ع</small>

۱۲۴	تاریخ شهادت
۱۲۴	خلفای معاصر امام <small>ع</small>
۱۲۵	امام <small>ع</small> در دوران هارون
۱۲۷	علل زندانی شدن
۱۲۷	دست زندان
۱۲۸	دعا در زندان
۱۲۹	مستبی امام کاظم <small>ع</small>
۱۳۰	امام رضا <small>ع</small> و امام احمد
۱۳۲	گرفتار میلسه
۱۳۳	این جاست اعظمی

دفتر دهم: امام رضا ع

۱۳۷	بخش اول: ولادت امام رضا <small>ع</small>
۱۳۷	تاریخ ولادت
۱۳۷	تمنای دیدار
۱۳۸	ولادت
۱۳۹	مادر امام رضا <small>ع</small>
۱۴۳	القب امام <small>ع</small>
۱۴۳	رضا
۱۴۵	شمایل و هیبت امام <small>ع</small>
۱۴۶	میلاد امام <small>ع</small> در آیینه شعر
۱۴۶	دوازده بند
۱۴۶	بندِ اول

فهرست مطالب

۱۴۷	بند دوم
۱۴۷	بند سوم
۱۴۸	بند چهارم
۱۴۸	بند پنجم
۱۴۹	بند ششم
۱۴۹	بند هفتم
۱۴۹	بند هشتم
۱۵۰	بند نهم
۱۵۰	بند دهم
۱۵۱	بند یازدهم
۱۵۱	بنددوازدهم
۱۵۲	غريب غرييان
۱۵۲	شب ميلاد رضا ^{عليه السلام}
۱۵۴	کعبه دلها
۱۵۵	فرزنده موسى
۱۵۷	مرحبا نجمه
۱۵۸	يک رباعي
۱۵۹	بخش دوم: فضائل امام رضا ^{عليه السلام}
۱۶۰	روايت یزيدبن سليط
۱۶۲	عالیم آل محمد
۱۶۳	پاره تن پیامبر
۱۶۴	مفضل و امام رضا ^{عليه السلام}
۱۶۵	مناظره ها

بر ساحل سخن/ج ۴

۱۷۰	زبان‌های مختلف
۱۷۱	شیخ حُرّ عاملی
۱۷۲	رکن الدّوله
۱۷۲	حاکم توس
۱۷۲	پسمند آب
۱۷۳	عبدالله بن مغیره
۱۷۳	دعای بران
۱۷۵	شما دادن کور
۱۸۰	بخش سوم: سیوه عملی امام رضا<ص
۱۸۰	گزارش ابراهیم بن عباس
۱۸۲	نماز و عبادت
۱۸۳	خداترسی
۱۸۴	ارشاد گمراهان
۱۸۴	تواضع
۱۸۵	تلاؤت قرآن و تدبیر در آن
۱۸۷	انفاق و سخاوت
۱۹۱	سه مبغوض الهی
۱۹۱	بردباری
۱۹۲	امر به معروف و نهی از منکر
۱۹۳	مهمان نوازی
۱۹۴	زهد و دنیاگریزی
۱۹۵	ولایت عهده
۱۹۸	بخش چهارم: احادیثی از امام رضا<ص

فهرست مطالع

۱۹۸	نوشته‌های گنج
۱۹۹	تقوا
۱۹۹	سؤال مأمون
۲۰۱	ارزش علم و دانش
۲۰۱	ارزش عقل
۲۰۲	نشانه‌های عاقل
۲۰۲	درخواست دعا از امام
۲۰۴	امام و برادرش زید
۲۰۵	پیوند محبت و اطاعت
۲۰۶	حقیقت ایمان
۲۰۷	مبالغه
۲۰۸	هفت چیز مشروط
۲۰۹	امام و عبدالعظیم
۲۱۰	سه شرط ایمان
۲۱۰	دوازده موعظه
۲۱۳	سلسلة الذهب
۲۱۴	عفو و گذشت
۲۱۵	نگاه امام به شیعیان
۲۱۵	گناه و آثار آن
۲۱۷	کیف أَصْبَحَتْ
۲۱۷	پنج خصلت مهم
۲۱۷	بهترین و بدترین زندگی ها
۲۱۸	آثار احسان

بر ساحل سخن/ج ۴

۲۱۹	توکل
۲۲۰	خودبینی
۲۲۰	جبر و تقویض
۲۲۱	خداشناسی
۲۳۰	د برای وقت گرفتاری
۲۳۳	مهدویت
۲۳۴	احادیث از بامبر
۲۳۹	حیثی از امام مساجد
۲۴۱	بخش پنجم: امام، خانه و حادثه کربلا
۲۴۱	امام و ریاض بن شبیب
۲۴۴	امام و دُغبل
۲۴۴	دُغبل خُزاعی
۲۴۶	مقام علمی دعبل
۲۵۰	آثار دعبل
۲۵۲	قصيدة تائیه
۲۵۴	امام و زیارت امام حسین
۲۵۶	بخش ششم: شهادت امام رضا
۲۵۶	تاریخ شهادت
۲۵۷	خلفای معاصر امام
۲۵۷	خبر از شهادت و ثواب زیارت
۲۶۲	علت شهادت به دست مأمون
۲۶۴	شیوه شهادت
۲۶۵	شهادت، به روایت ابوصلت

فهرست مطالع

۲۷۱	دعيه و شهادت امام <small>ع</small>
۲۷۲	اشعار امام <small>ع</small>
۲۷۳	شهادت امام <small>ع</small> در آیینه اشعار
۲۷۴	من کیستم؟
۲۷۵	صدای پایی دل
۲۷۶	کم است
۲۷۷	به کوی رضا
۲۷۸	ز رئوف اهل بیتی
۲۷۹	امامی چون علی حسی الرضا کو؟
۲۸۰	دفتریاردهم: امام جواد <small>ع</small>
۲۸۱	بخش اول: ولادت امام جواد <small>ع</small>
۲۸۲	تاریخ ولادت
۲۸۳	با برکت ترین مولود
۲۸۴	ولادت
۲۸۵	مادر حضرت جواد <small>ع</small>
۲۸۶	القاب امام <small>ع</small>
۲۸۷	شمایل امام <small>ع</small>
۲۸۸	میلاد امام <small>ع</small> در آیینه شعر
۲۸۹	میلاد جواد بن رضا
۲۹۰	دردانه پدر
۲۹۱	شب بارانی
۲۹۲	چند دویستی

بخش دوم: فضایل جواد الائمه

۲۹۹	فارق حق و باطل
۲۹۹	علی بن جعفر
۳۰۰	مجلس بی نظر
۳۰۱	شکایت ام الفضل
۳۰۹	بارورشدن درخت
۳۱۰	نجات زنانی
۳۱۱	حصار جوابی امام
۳۱۳	آگاهی از دل مردم
۳۱۶	ابوهاشم جعفری
۳۱۷	پاسخ دندان شکن
۳۲۱	زلزله
۳۲۲	ابن الرضا ابن الرضا
۳۲۳	اعجازی دیگر
۳۲۴	منم جواد
۳۲۴	شفای چشم
۳۲۵	ارادت ویژه به جدهاش فاطمه
۳۲۷	بخش سوم: سیره عملی امام جواد
۳۲۷	جواد و گرام
۳۲۹	دو نامه
۳۳۱	مقابله با انحراف
۳۳۳	دعا برای شیعیان
۳۳۴	عفو و گذشت

فهرست مطالب

۳۳۴	عطوفت و مهربانی
۳۳۶	گره‌گشایی
۳۳۸	بخش چهارم: احادیثی از امام جواد علیه السلام
۳۳۸	سی هزار جواب
۳۳۹	نام به علی بن مهزیار
۳۴۰	احادیثی از جدش علیه السلام
۳۴۱	فضیلت علماء
۳۴۲	کنترل گوش
۳۴۲	توالی و تبری
۳۴۳	دنیا و آخرت
۳۴۳	کلام کوتاه
۳۴۵	نیازهای مؤمن
۳۴۶	موعظه کوتاه
۳۴۶	آسان‌گیری در ازدواج
۳۴۷	تعقیبات نماز
۳۴۸	الوسائل الى المسائل
۳۴۹	یک: مناجات استخاره
۳۵۱	دو: مناجات استقاله (چشم‌بوشی)
۳۵۲	سه: مناجات سفر
۳۵۵	چهار: مناجات طلب رزق
۳۵۷	پنج: مناجات استعاذه (پناهبردن و درخواست کمک)
۳۵۹	شش: مناجات طلب توبه
۳۶۱	هفت: مناجات طلب حج

هشت: مناجات کشف ظلم

نُه: مناجات شکر خدا

ده: مناجات طلب حوابی

بخش پنجم: بررسی سه موضوع

امست در کودکی

مقدمه

پاسخ اولی

از واج امام جواد علیه السلام

تحلیلی از یک حیان

بخش ششم: شهادت امام جواد علیه السلام

تاریخ شهادت

خلفای معاصر امام علیه السلام

شیوه شهادت

خبر شهادت

شهادت امام علیه السلام در آیینه شعر

یار جانی

پسر پرستارش

حاصل رضا

حیف ام الفضل داری

آن آشنا

کتاب نامه

۳۶۳

۳۶۴

۳۶۵

۳۶۶

۳۶۷

۳۶۸

۳۶۹

۳۷۰

۳۷۱

۳۷۲

۳۷۳

۳۷۴

۳۷۵

۳۷۶

۳۷۷

۳۷۸

۳۷۹

۳۸۰

۳۸۱

۳۸۲

۳۸۳

۳۸۴

مقدمه

سخن و سخنوری از مترهای مهم، جذاب و کهن در میان بشرِ دیروز، امروز و فرداست؛ البته اهمیت و قداست این مهم، بسته به محتوا و متعلق آن، مختلف و دارای مراتب است و هم‌اکنون خدا و بهویژه آخرین و کامل‌ترین آن‌ها؛ یعنی شریعت اسلام، موضوع سخنوری قرار گیرد، قداست و اهمیتش به نقطه اوج می‌رسد.

آیین مقدس اسلام در عمود زمان، در کنار زحمات محدثان، مفسران، فقهان و دیگر عالمان علوم اسلامی، توسط نویسنده‌گان، خطیبان و سخنوران، ترویج، تبیین و عصارة مجاہدت‌های علمی عالمان اسلامی با هنر بیان و بیان جامعه تزریق شده و می‌شود.

هنر و فن سخنوری نیز مانند دیگر علوم و فنون، مراتبی دارد و همه اهالی «بیان» به اندازه خود در پیشرفت اسلام سهیم بوده و هستند، اما در این میان، نقش «سخنوران و خطیبان طراز اول»، ویژه و ممتاز است؛ چه این‌که ایشان علاوه بر ترویج مستقیم معارف اسلامی برای مردم جامعه و تربیت شاگردان و خطیبان دیگر برای نسل‌های آینده، نوشت‌های و یادداشت‌های ایشان نیز – که محصول یک عمر تحقیق و تدقیق در علوم مختلف است – می‌تواند برای اهالی سخن راهنمای باشد.

یکی از این محدود خطیبان و سخنوران عصر حاضر، حضرت حجه‌الاسلام والملسمین حاج‌سید مرتضی صالحی خوانساری - دامت افاضاته - است که پس از توفیق بهره‌وری از استادان میرزا فقهی و علمی در خوانسار، قم و تهران، نظری حضرات آیات: حاج آقا حسین علوی خوانساری، حاج‌سید محمدعلی ابن‌الرضا، حاج‌سیخ ابوالفضل خوانساری، میرزا علی آقا فلسفی، آقارضا صدر، حاج آقا حسین شنی و نیز اساطین خطابه در تهران، همچون حضرات آیات و حجج اسلام: حاج‌محقق خراسانی، حاج‌مددق خراسانی، وحید خراسانی، راشد تربتی، حلبی و خصوصاً حاج‌سیخ محمد تقی فلسفی، موفق شده‌اند بیش از نیم قرن فعالیت تبلیغی داشته باشند و در داخل و خارج از کشور، به ترویج آیین اسلام بپردازنند.

استاد صالحی خوانساری پس از اقامتی ۴۵ ساله در تهران، بار دیگر رحل اقامت در قم افکندند و مؤسسه فرهنگی «رساله‌التبلیغ» را تأسیس کردند تا علاوه بر تربیت خطیبان جوان، به یادداشت‌های مختلف خود - که طی سالیان زیادی فراهم کرده بودند - سامان بیحسند.

به همین سبب، نوشه‌های خود را در اختیار واحد پژوهش قرار دادند تا به مرور زمان، تنظیم شود و در اختیار اهل سخن قرار گیرد. یادآوری چند نکته در این زمینه ضروری است:

۱. مخاطب اصلی این مجموعه، خطبا و مبلغان گرامی هستند و سبک و ماهیت این اثر، برای استفاده این گروه خاص مناسب است.

۲. آنچه در این مجموعه تقدیم مخاطبان عزیز می‌شود، همه یادداشت‌های استاد نیست، زیرا متأسفانه بخش مهمی از آن‌ها در سال‌های مختلف مفقود شده است، هر چند خوش‌بختانه همان‌ها که باقی مانده، حجم بالایی را تشکیل می‌دهد.

۳. دست‌نوشه‌های استاد، پس از حروف‌نگاری اولیه، دسته‌بندی شده و پس از تنظیم مجدد و تحقیق و مصدریابی، به مرور زمان منتشر می‌شود؛ إن شاء الله.

۴. این یادداشت‌ها یک‌نواخت نیست؛ به این معنا که برخی یادداشتی آماده برای منبر است و بعضی، مطلب یا مطالبی است که سخنور باید خود، زحمت دسته‌بندی و گزینش آن را بکشد.

۵. مطالب یادداشت‌شده استاد، گاه به صورت کامل و بیشتر تلخیص بوده است. از آنجایی که تلخیص متن، سلیقه‌ای است، عین مطالب به صورت کامل آورده شده تا خواننده به ذوق و سلیقه خود آن را برای منبر تلخیص کند.

۶. بجز تردید این کار تحقیقی نیز مانند موارد مشابه، خالی از عیب و نقاش خواهد بود. امیدواریم خوانندگان عزیز تذکرات خود را منتقل کنند تا در چاپ‌های بعدی اصلاح کردد.

چهارمین جلد از این مجموعه با ارزش - که اختصاص به یادداشت‌های منبر استاد صالحی خوانساری درباره امام کاظم علیه السلام، امام رضا علیه السلام و امام جواد علیه السلام دارد - در سه دفتر دیگر تقدیم می‌شود. بدین‌جهت است که این جلد نیز دربردارنده همه مطالب - به ویژه مطالب تاریخی - نیست، بلکه مطالبی است که استاد به اقتضای منبر آن‌ها را یادداشت کرده‌اند.

در پایان، زحمات محققان ارجمندی را که با این مؤسسه همکاری کردند ارج می‌نهیم و نیز از دست‌اندرکاران فهیم مؤسسه بوستان دتاب قدم‌دانی کرده، توفیقات روزافزونشان را از خدای منان خواهانیم.

مؤسسه فرهنگی رساله‌التبليغ

واحد پژوهش

قم، جمادی‌الأولی ۱۴۲۰